

istiyor, henüz onu elde edebilecek helâl para bulamadım" diyen Bişr, zühdün ancak hırs ve tamahtan arındırılmış bir gönülden barınabileceğini belirtmiş, sultanların şüpheli paralarla yaptırdığı çeşmelerden bile su içmemeye dikkat etmiştir. Geçimini örgücülük yaparak sağladı. Abdullah b. Cellâ Bişr için, "Verâ' konusunda üstadımız odur" der (Zehabî, X, 471). Bişr el-Hâfî, rızâ, tevekkül ve teslimiyet gibi dinî terimlere tasavvufî yorum ve açıklamalar getiren ilk süfilere biridir. A. Schimmel onu Hâris el-Muhâsibî'yi hazırlayan süfilere başında saymaktadır.

Bişr el-Hâfî'nin tasavvufî hayatında iyilikleri gizleme, riya ve şöhretten kaçınma ilkesi, bir başka ifade ile Melâmî neşve önemli bir yer tutar. Bişr'e göre methedilmekten hoşlanmak, ruhî olgunluğa engel olması bakımından günah işlemekten daha zararlıdır. Şöhret arayan kimse âhiretin hazzına ulaşamaz. Yaşarken gösterişi seven insanlar öldükten sonra bile cenazelerine çok kişinin katılmasını isterler. Kişi tanınmamasını ve bilinmemesini ganimet bilmelidir (İbnü'l-Mülâkkın, s. 112).

Bişr'e göre üç grup süfî vardır. Birinci grup hiç kimseden bir şey istemeyenlerdir, bunlara ruhanî denir. İkinci grup bir şey istemeyen, fakat verildiğinde kabul edenlerdir; bunlara orta halli (mutavassıt) denir; bu gibiler tevekkülle sükûn bulurlar. Son grup ise ibadetle meşgul olur, rızıklarını Allah'tan bekler ve arzularını yenmeye çalışırlar (Attâr, s. 172). Cömertlik de kişinin gönül hayatı açısından önemli ahlâkî bir esastır. Dinî konularda lâubali bir cömerti (şâtır) cimri süfîye tercih eden ve cimriye bakmanın kalbe kasvet ve ağırlık verdiğini söyleyen Bişr, kişinin eli darda iken ikramda bulunmasını dünyanın en zor işlerinden biri olarak görmektedir. Bir gün onu sorduğuktan titrerken gören dostları bunun sebebini sorduklarında şu karşılığı almışlardı: "Fakir ve düşkünleri hatırladım, onlara yardım edecek kadar zengin olmadığımından onların acılarını hiç olmazsa bu şekilde paylaşmak istedim".

Devrinin âlimlerini, dinî konularda gerekli hassasiyeti göstermeyip sadece elde ettikleri bilgileri başkalarına aktarmakla yetindikleri için tenkit eden Bişr'in Ahmed b. Hanbel ile dostluğu sürekli olmuştur. Halkın ihlâs, tevekkül ve rızâ ile ilgili sorularına cevap veren İbn Hanbel muhabbet ile ilgili soru soran bir kişiye, "Bunun cevabını Bişr'den isteyiniz.

O hayatta iken benim bu soruya cevap vermem uygun olmaz" demiştir. Dönemin en canlı dinî tartışmalarından biri olan "Kur'an mahlûk mudur, değil midir" (bk. HALKU'İ-KUR'ÂN) meselesinde İbn Hanbel tarafını tutan Bişr el-Hâfî'nin imanı ikrar, tasdik ve amel olarak tarif etmesi de onun, ameli imandan bir cüz sayan Hanbelî düşüncesine olan yakınlığını göstermektedir (Hücvîrî, s. 421; Câmî, s. 102). Ayrıca Hanbelîler'den İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbü Bişri'l-Hâfî* adıyla bir eser kaleme almasını sebebini de bu fikrî yakınlığa bağlamak mümkündür.

Fikhî konularda Süfyân es-Sevrî mezhebine tâbi olan Bişr (İbn Hacer, I, 445) devrindeki süfilere de tenkit etmiş, özellikle dinî esaslara riayette titizlik göstermeyen, takvâ yerine mârifet konularına ağırlık veren, istikamet yerine kerameti esas alan süfilere karşı çıkmıştır. Tasavvufî terbiye gören dervişlerin seyahat etmelerini tavsiye eden süfilere biri olan Bişr'e kaynaklarda *Kitâbü'z-Zühd (Kitâbü't-Taşavvuf)* adlı bir eser (bk. Sezgin, I, 683) ile bazı manuzmeler isnat edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Serrâc, *el-Lüma'*, s. 22; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 184; Süleimî, *Tabakât*, s. 39; Ebü Nuaym, *Hilye*, VIII, 336, 337, 352; Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 73-77; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Jukovski), s. 130, 421; Hêrevî, *Tabakât*, s. 85-86; Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ'*, s. 172; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, II, 325; İbnü'z-Zeyyât, *et-Teşevvüf*, Rabat 1984, s. 33, 81, 94, 123, 139; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 331-332; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 274; Zehabî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, X, 469-477; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, X, 297; İbnü'l-Mülâkkın, *Tabakâtü'l-evliyâ'*, s. 109-119; İbn Hacer, *Tezhibü't-Tezhib*, I, 444-445; a.m.f., *Takribü't-Tezhib*, I, 98; Câmî, *Nefehât*, s. 102; Şarâni, *et-Tabakât*, I, 62; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 208-211; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 460; Ma'sum Ali Şah, *Tarâ'îk*, II, 184-188; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 232; Ziriklî, *el-A'lâm*, II, 2-6; Kehâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, III, 46; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ'*, I, 367; Sezgin, *GAS*, I, 683; J. S. Trimmingham, *The Sufi Orders in Islam*, Oxford 1971, s. 265; Schimmel, *Tasavvufun Boyutları*, s. 44; "Bişr", *İA*, I, 656; F. Meir, "Bishr al-Hâfî", *EP* (İng.), I, 1244-1246.

MUSTAFA KARA

BİŞR b. HAKEM

(بشر بن الحكيم)

(ö. 238/852-53)

Meşhur hadis hâfızı

Abdurrahman b. Bişr'in babası,

Buhârî ile Müslim'e

hocalık yapan muhaddis

(bk. ABDURRAHMAN b. BİŞR).

BİŞR b. MANSÛR

(بشر بن منصور)

Ebû Muhammed Bişr

b. Mansûr es-Selîmî

(ö. 180/796)

Tanınmış zâhid ve muhaddis.

Sem'ânî ve İbnü'l-Esir onu Ezd'in kollarından Benî Süleym'e nisbetle Süleymî diye anarken Zehabî ve İbn Hacer Bağdat yakınlarında bir yer olan Selîm'e nisbetle Selîmî nisbesini tercih etmişlerdir. Ayrıca Basrî ve Ezdî nisbeleriyle de tanınır. Eyyüb es-Sahtiyânî, Süfyân es-Sevrî, İbn Cüreyc ve Âsım el-Ahvel gibi râvilerden hadis rivayet etti. Kendisinden de oğlu İsmâil, Bişr el-Hâfî, Abdurrahman b. Mehdî, Süleyman b. Harb, Ali b. Medîni ve Fudayl b. İyâz'ın da dahil olduğu otuzdan fazla râvî hadis nakletti. Ahmed b. Hanbel başta olmak üzere muhaddisler tarafından güvenilir bir râvî kabul edilen Bişr b. Mansûr'un rivayetleri *Şahîh-i Müslim*, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin sünenleri, Ebû Nuaym'ın *Hilye'* si gibi çeşitli kaynaklarda yer almıştır.

Kaynaklar'da Bişr'in günde beş yüz rek'at namaz kıldığı, dönemindeki âbid ve zâhidlerin en faziletlisi olduğu, önceden hazırladığı kabrinin başında Kur'an-ı Kerim'i hatmettiği ve Kur'an'ın üçte birini her gün kendine vird* edindiği rivayet edilir. Abdurrahman b. Mehdî, Ali b. Medîni gibi meşhur muhaddisler Allah korkusu ve gönül zenginliği hususunda Bişr b. Mansûr'un bir benzerini görmediklerini belirtirler.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, II, 84; Ebü Nuaym, *Hilye*, VI, 239-243; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VII, 123-124; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, III, 376-377; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 133-134; Mizzî, *Tezhibü'l-Kemâl*, IV, 151-154; Zehabî, *Mizânü'l-i'tidâl*, I, 325; a.m.f., *A'lâmü'n-nübelâ'*, VIII, 359-361; İbn Hacer, *Tezhibü't-Tezhib*, I, 459-460; a.m.f., *Takribü't-Tezhib*, I, 101.

İRFAN GÜNDÜZ

BİŞR b. MERVÂN

(بشر بن مروان)

Ebû Mervân Bişr b. Mervân

b. el-Hakem el-Ümevî

(ö. 75/694)

Emevî Halifesi

Mervân b. Hakem'in üçüncü oğlu.

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Babası Mervân b. Hakem terbiyesini büyük oğlu Abdülazîz'e tevdi ettiğinden çocukluk ve gençlik yılları onun